

TILKI KATALIN

A feljelentés elutasításának, illetve a nyomozás megszüntetésének jellemző okai az állatkínzással kapcsolatos büntetőügyekben

Korábbi kutatásaim rámutattak arra, hogy az állatvédelem területén nem készültek olyan tanulmányok¹ és jelenleg sem folynak olyan vizsgálatok, amelyek bemutatnák és elemeznék az állatkínzással kapcsolatos bűncselekményeket. Éppen ezért ennek a tanulmánynak az a célja, hogy a részletes áttekintést adjon a feljelentés elutasításának és a nyomozás megszüntetésének jellemző okairól, eseteiről készült elemzésről.

Előző vizsgálatom során, amely *Az állatkínzás miatt indult büntetőeljárások tapasztalatai 2012 és 2016 között*² címet viselte, az rajzolódott ki, hogy állatkínzás esetén feljelentést általában az állampolgárok, a rendőrség, valamint állatvédő és állatmentő szervezetek tettek állatok nem megfelelő tartása, elhanyagolása és elpusztítása miatt. További károsító magatartások is előfordultak, így például kutyák szándékos bántalmazása; állatok eltulajdonítása; légpuskával való lelövése, megsebesítése; egyéb állatok bántalmazása; kutya éheztetése, magára hagyása; kutya kitevése. Elenyésző számban fordult elő autóhoz kötött kutyával való közlekedés, állatok levágása, megmérgezése, sündiszó felgyújtása és malacok összezsúfolva szállítása.

A büntetőeljárás kezdetén a cselekményt legtöbbször az 1978. évi IV. törvény 266/B. § (1) bekezdésbe ütköző és az (1) bekezdés a) pontja szerint, 38 ügyben a 2012. évi C. törvény 244. § (1) bekezdés a) pontjába ütköző és az (1) bekezdés a) pontja szerint minősülő maradandó egészségkárosodás vagy pusztulás okozására alkalmas módon elkövetett állatkínzás vétségének minősítették a hatóságok.

1 Kivéve Czabán Bernadett: Állatkínzás bűncselekmények elemzése 2004-2011. valamint a kutyákkal kapcsolatban elkövetett bűncselekmények vizsgálata 2011. című dolgozatát.

<https://www.joy.hu/kutyadolog/50097-megdobbento-szamok-az-allatkinzas->

2 Tilki Katalin: Az állatkínzás miatt indult büntetőeljárások tapasztalatai I. Ügyészeti Szemle, 2018/1., 58–76. o. [2018a]; Tilki Katalin: Az állatkínzás miatt indult büntetőeljárások tapasztalatai II. Ügyészeti Szemle, 2018/2., 16–31. o. [2018b]; Tilki Katalin: Az állatkínzás miatt indult büntetőeljárások tapasztalatai III. Ügyészeti Szemle, 2018/3., 22–35. o. [2018c]

Az állatkínzás nyomozása során a legnagyobb nehézséget az okozza, hogy objektív bizonyíték nehezen szerezhető be, ezért nehéz felderíteni a bűncselekményt.

Az állatkínzás miatt elrendelt nyomozások az általános tapasztalat szerint sokszor azért zárulnak³ megszüntetéssel, mert a cselekmény elhagyott területen történt, az elkövetőre vonatkozóan semmilyen nyomot nem sikerült rögzíteni, illetve kevés volt a nyom, hiányoztak a személyi bizonyítékok, valamint az esetek késve jutottak a hatóság tudomására.

Az ügyészség tapasztalata szerint sokszor azért kerül sor a nyomozás megszüntetésére, az elkövető ismeretlen volta miatti felfüggesztésre, de akár már a feljelentés elutasítására, mert névtelen bejelentések érkeztek, vagy hiányzott az állati tetem, esetleg újságcikk alapján tettek feljelentést, amelynek valóságtartalmát adatok nem támasztották alá.

Az állatkínzásról

A büntető törvénykönyv a környezet és a természet elleni bűncselekmények körében, külön fejezetben (XXIII. fejezet) szabályozza az állatkínzást. Az ebbe a fejezetbe tartozó tényállások közös jellemzője, hogy a környezetet és a természetet, valamint azok elemeit (növények, állatok) védik. A miniszteri indoklás szerint az állatkínzás és a tiltott állatviadal szervezése bűncselekmények közös fejezetben való elhelyezését az azonos jogi tárgy, nevezetesen az állatok kímélete és a velük való humanitárius bánásmód is indokolja.

Az állat helyzete specifikus a büntetőjogban, tekintettel arra, hogy a büntetőjogi dogmatika a személy és a dolog fogalmát különbözteti meg. Az állat büntetőjogi értelemben dolog. Ugyanakkor az állatvédelmi törvény preambuluma szerint az állat érezni, szenvedni, örülni képes élőlény. Ennek alapján viszont az állat közelebb áll az emberhez, mint a dologhoz. Tehát az állat a két kategória között helyezkedik el és más jogi minőséget képvisel.

A tényállás részletes elemzésétől eltekintek, tekintettel arra, hogy ezt már korábbi tanulmányomban megtettem.⁴

³ Czabán Bernadett: Megdőbbentő számok az állatkínzás helyzetéről Magyarországon – ahogy még nem láttad. <https://www.joy.hu/kutyadolog/49743-megdobben-to-szamok-az-allatkinzas-helyzeterol-magyarorszag>

⁴ Tilki Katalin (2018a): i. m. 58–64. o.

Eljárási akadályok⁵

A büntetőeljárás általában a büntetőügy megindításától kezdődő és annak jogerős befejezéséig tartó folyamat. Célja a bűncselekmények és elkövetők felderítése, illetve az utóbbiak felelősségre vonása és megbüntetése. Megtörténhet azonban az, hogy a procedúra olyan akadályokba ütközik, amelyek miatt az nem folytatható. Ezek az eljárást gátló körülmények jórészt már az induláskor vagy az eljárás első szakaszában, a nyomozás során merülnek fel.

Eljárási kódexünk (2017. évi XC. törvény) a büntetőeljárás akadályának tekinti azt, ha

- a terhelt cselekményét már jogerősen elbírálták, kivéve a rendkívüli jogorvoslati eljárások és egyes különleges eljárások esetét;
- ha az elkövető egy cselekménye több bűncselekményt valósít meg, a bíróság azonban nem a vádirati tényállás szerint megállapítható valamennyi bűncselekmény miatt állapítja meg a terhelt bűnösségét;
- az adott személy felelősségét a bíróság szabálysértési eljárásban hozott határozatával állapította meg, azonos tényállás mellett büntetőeljárás nem indítható vele szemben.

A feljelentéselutasítás és a nyomozásmegszüntetés közös pontja az, hogy ha a Be.-ben meghatározott okok valamelyike fennáll, nem indítható, illetve nem folytatható az eljárás. A különbség pedig annyi, hogy ezek a procedúra megindítását vagy lefolyását gátló tényezők mikor váltak nyilvánvalóvá az eljáró hatóság számára.

Tekintettel arra, hogy a vizsgálat alapjául szolgáló ügyekben a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (régi Be.) alapján jártak el a hatóságok, így a következőkben ismertetem e jogszabály vonatkozó rendelkezéseit, majd ezt követően bemutatom a 2017. évi XC. törvény (új Be.) szabályait.

⁵ A fejezet kidolgozása során felhasznált anyagok: Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: Eljárási akadályok két környezetkárosító deliktumnál. In: Virág György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 45. OKRI, Budapest, 2008, 270–271. o.; Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A feljelentés elutasításának, illetve a nyomozás megszüntetésének jellemző okai a környezetkárosítás büntette miatt, illetve a hulladékgazdálkodás megsértésével kapcsolatos büntetőügyekben. Kutatási zárójelentés. OKRI, Budapest, 2007, 15–17. o.

A feljelentés elutasítása

A 1998. évi XIX. törvény 174. § (1) bekezdése alapján a feljelentést – három napon belül határozattal – el kell utasítani, ha már a feljelentésből magából megállapítható, hogy

- a cselekmény nem bűncselekmény;
- a bűncselekmény gyanúja hiányzik;
- a büntethetőséget kizáró ok (Btk. 15. §) állapítható meg;
- eljárás halál, elévülés vagy kegyelem folytán nem indítható;
- a magánindítvány vagy feljelentés hiányzik;
- a cselekményt már jogerősen elbírálták;
- a cselekmény elbírálására a magyar hatóságnak nincs joghatósága.

A következő szakasz a feljelentés elutasíthatóságát teremti meg a hatóságokkal együttműködő elkövetővel, és a fedett nyomozóval szemben. Az 1998. évi XIX. törvény 175. § (2) bekezdés alapján a bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetén az ügyész a feljelentést határozattal *elutasítja*, ha a bűncselekmény elkövetésével fedett nyomozó [1998. évi XIX. törvény 178. § (2) bekezdés] gyanúsítható megalapozottan, aki a cselekményt szolgálati feladata teljesítése közben bűnüldözési érdekből követte el, és a bűnüldözési érdek jelentősebb, mint az, amely az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződik. Az 1998. évi XIX. törvény 175. § (1) bekezdése szerint pedig a bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetében az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság az ügyész engedélyével a feljelentést *elutasíthatja*, ha a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy az ügy, illetőleg más büntetőügy felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttműködik, hogy az együttműködéshez fűződő nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési érdek jelentősebb, mint az, amely az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződik.

A feljelentés elutasítására általános hatáskörrel az ügyész rendelkezik, de a törvény által meghatározott esetekben az elutasításra a nyomozó hatóság is jogosult [1998. évi XIX. törvény 174. § (2) bekezdés].

Az eljárási kódex arról is rendelkezik, mely esetekben *nem lehet* a feljelentést elutasítani, azaz az eljárást akkor is el kell indítani, ha az elkövető nem volna büntethető, illetve az elkövetésnek van helye [1998. évi XIX. törvény 174. § (3) bekezdés].

A feljelentést nem lehet elutasítani, ha

- kényszergyógykezelés elrendelése látszik szükségesnek;

- elkobzásnak, illetőleg vagyonekobzásnak vagy az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének a büntethetőségtől függetlenül helye van, kivéve, ha az elkobzásra, illetőleg vagyonekobzásra vagy az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételére irányuló eljáráshoz a bizonyítékok rendelkezésre állnak.

A feljelentés az 1998. évi XIX. törvény 175. § (1) vagy (2) bekezdés alapján akkor sem utasítható el, ha a 175. § (1) bekezdésben meghatározott személy, illetőleg a fedett nyomozó más életének szándékos kioltásával járó bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható [1998. évi XIX. törvény 175. § (6) bekezdés]. Az említett személyek elleni büntetőeljárást el kell különíteni attól az ügytől, amelyben a 175. § (1) bekezdésben meghatározott személy, illetőleg a fedett nyomozó által feltárt bizonyítékot fel kívánják használni.

A 2017. évi XC. törvényben a feljelentés elutasításának okai⁶ (a magánvádas eljárással összefüggő módosítás⁷ kivételével) érdemben nem változtak. Ellenben a nyomozó hatóság a feljelentést bármely okból elutasíthatja.

A nyomozás megszüntetése

Korábban már említettem, hogy a nyomozás során is felmerülhetnek olyan akadályok, amelyek a feljelentésből még nem tűntek ki, de az eljárás menetében minden kétséget kizáróan tisztázódtak, s ezért a további eljárást meg kell szüntetni. Ezeket azokat – amelyek nagyrészt azonosak a feljelentés elutasításának kapcsán már megismertekkel – az 1998. évi XIX. törvény 190. § (1) bekezdése határozza meg.

⁶ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 381. § (1) bekezdése szerint: Az ügyészség és a nyomozó hatóság a feljelentést elutasítja, ha a rendelkezésére álló adatokból kitűnik, hogy

- a) a feljelentett cselekmény nem bűncselekmény,
- b) a bűncselekmény gyanúja hiányzik,
- c) az elkövető büntethetőségét, illetve a feljelentett cselekmény büntetendőségét kizáró ok állapítható meg,
- d) halál, elévülés vagy kegyelem folytán a büntethetőség megszűnt,
- e) a feljelentett cselekményt már jogerősen elbírálták,
- f) a magánindítvány, a feljelentés, vagy a legfőbb ügyésznek a Btk. 3. § (3) bekezdésében meghatározott rendelkezése hiányzik,
- g) a feljelentett cselekmény nem közzvadra üldözendő bűncselekmény,
- h) az ügy nem tartozik magyar büntető joghatóság alá.

⁷ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 381. § (3)–(5) bekezdés.

Az ügyész a nyomozást határozattal megszünteti,

- a) ha a cselekmény nem bűncselekmény;
- b) ha a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, és az eljárás folytatásáról sem várható eredmény;
- c) ha nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, illetve ha a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el;
- d) ha büntetethetőséget kizáró ok állapítható meg, kivéve, ha kényszergyógykezelés elrendelése látszik szükségesnek;
- e) a gyanúsított halála, elévülés, kegyelem miatt;
- f) a törvényben meghatározott egyéb büntetethetőséget megszüntető ok miatt;
- g) ha a magánindítvány, kívánat vagy feljelentés hiányzik, és az már nem pótolható;
- h) ha a cselekményt már jogerősen elbírálták;
- i) ha az EU tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló törvény szerinti konzultációs eljárás eredménye alapján a büntetőeljárást az EU másik tagállama folytatja le;
- j) és megrovást alkalmaz, ha a gyanúsított cselekménye már nem veszélyes, vagy oly csekély fokban veszélyes a társadalomra, hogy a törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés kiszabása, vagy más intézkedés alkalmazása is szükségtelen;
- k) ha a cselekmény elbírálására a magyar hatóságnak nincs joghatósága.

Az idézett szakasz *b)* és *c)* pontja egyértelműen azokról az esetekről rendelkezik, amelyeknél az ügyésznek a nyomozás során beszerzett adatokra támaszkodva kell meghoznia döntését, mert ezek a feljelentésből, illetőleg a nyomozás elrendelése előtt nem voltak ismertek. Látható, hogy a nyomozás megszüntetése is fő szabály szerint az ügyész hatáskörébe tartozik, de a törvény a viszonylag egyértelmű jogi megítélésű (halál, elévülés, kegyelem, gyermekkor, magánindítvány, kívánat, feljelentés hiánya, illetőleg bizonyos esetekben bűncselekmény hiánya miatti) ügyekben a nyomozó hatóságnak is megadja e jogosultságot [1998. évi XIX. törvény 190. § (2) bekezdése].

A hatóságokkal együttműködő elkövetővel szemben – a feljelentés elutasítása során megismertekhez hasonlóan – megszüntethető, a fedett nyomozó esetén pedig kötelező a nyomozás megszüntetése [1998. évi XIX. törvény 192. § (1) és (2) bekezdése]. Mindkét esetben a törvény a nemzetbiztonsági érdek, illetve a bűnüldözési érdek jelentősebb mértékének ad elsőbbséget a konkrét elkövetők megbüntetéséhez fűződő érdekekkel szemben.

A 2017. évi XC. törvény az eljárás megszüntetése körében⁸ sem változtatt a korábbi Be.-ben szabályozott okok tartalmán, de azokat a felderítés és a vizsgálat sajátosságaihoz igazította. Kiemelendő, hogy szabályozták az eljárás megszüntetésének azt az esetét, amikor erre a törvényben meghatározott egyéb büntethetőséget megszüntető okból kerül sor [2017. évi XC. törvény 398. § (2) bek. c) pont].

Az új kódex a magánvádra, közvadra üldözendő bűncselekményekkel kapcsolatban a feljelentés elutasításánál kifejtettekhez hasonlóan az eljárás megszüntetésének esetei között is megszüntetési okként kezeli, ha az eljárás adatai alapján a cselekmény nem közvadra üldözendő.

A statisztikai adatokról röviden

Az ERÜBS/ENYÜBS alapján készült kimutatás szerint⁹ azért került sor 2005 és 2009 között a legnagyobb számban a nyomozás felfüggesztésére, mert az

8 A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 398. § (1) bekezdése szerint: Az ügyészség és a nyomozó hatóság megszünteti az eljárást, ha

- a) a cselekmény nem bűncselekmény,
- b) nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt,
- c) a rendelkezésre álló adatok, illetve bizonyítási eszközök alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése,
- d) az elkövető büntethetőségét, illetve a cselekmény büntetendőségét kizáró ok állapítható meg,
- e) halál, elévülés vagy kegyelem folytán a büntethetőség megszűnt,
- f) a cselekményt már jogerősen elbírálták,
- g) a feljelentés vagy a legfőbb ügyésznek a Btk. 3. § (3) bekezdésében meghatározott rendelkezése hiányzik,
- h) a magánindítvány hiányzik, és az a 378. § (4) bekezdése alapján már nem pótolható,
- i) a cselekmény nem közvadra üldözendő bűncselekmény, vagy
- j) az ügy nem tartozik magyar büntető joghatóság alá.

(2) Az ügyészség megszünteti az eljárást, ha

- a) a rendelkezésre álló adatok, illetve bizonyítási eszközök alapján nem állapítható meg, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el,
- b) a büntetőeljárás átadása, vagy az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló törvényben meghatározott konzultációs eljárás eredménye alapján a büntetőeljárást más állam hatósága folytatja le,
- c) tevékeny megbánás, a feltételes ügyészi felfüggesztés keretében előírt magatartás tanúsítása vagy a feltételes ügyészi felfüggesztés tartamának eredményes eltelté folytán, illetve a törvényben meghatározott egyéb okból a büntethetőség megszűnt,
- d) megrovást alkalmaz, vagy
- e) olyan bűncselekmény miatt van folyamatban, amelynek az elkövetett jelentősebb tárgyi súlyú bűncselekmény mellett az elkövető felelősségre vonása szempontjából nincs jelentősége.

9 Regisztrált állatkínzás bűncselekmények megoszlása eljárási döntéseinek jogcíme feljelentés elutasítása és nyomozás megszüntetése esetén 2005–2017 között az ERÜBS/ENYÜBS alapján.

elkövető kiléte nem volt megállapítható; a nyomozást megrovás alkalmazása mellett megszüntették, illetve nem volt megállapítható, hogy a bűncselekményt a terhelt követte el. A 2010 utáni években viszont változás történt. Kevesebb mint felére csökkent a feljelentéselutasítások és nyomozásmegszüntetések száma. Egyetlenegy esetben sem került sor a nyomozás felfüggesztésére az elkövető kilétének ismeretlensége miatt. Emelkedett azoknak az eseteknek a száma, amikor gyermekkor, illetve kóros elmeállapot mint büntethetőséget kizáró ok akadályozta a büntetőeljárás megindítását vagy lefolytatását.

2014 és 2016 között 133 esetben került sor feljelentés elutasítására és nyomozás megszüntetésére a regisztrált állatkínzás bűncselekmények esetén.

A vizsgált ügyek jellemzői

A kutatás alapjául olyan ügyészégi iratok szolgáltak, amelyeket a megadott szempontok szerint, ügyszámok alapján a megyei főügyészségek küldtek meg számunkra. Az új büntető törvénykönyv (2012. évi C. törvény) 2013. július 1-jén lépett hatályba. Ezt figyelembe véve, az empirikus kutatás keretében olyan állatkínzással kapcsolatos, 2014 és 2016 közötti büntetőügyek tanulmányozására került sor, amelyek feljelentéselutasítással, illetve nyomozásmegszüntetéssel végződtek.

Így végül 117 ügy adta a vizsgálat alapját. Valamennyi ügyről külön kérdőív kiállítására került sor.

Az ügyek 72 százalékában az ügyészség, 21 százalékában pedig a rendőrség szüntette meg a nyomozást. Feljelentés elutasítására az esetek 7 százalékában került sor.

A büntetőeljárás általában állatok bántalmazása (20 százalék), nem megfelelő tartása, elhanyagolása (18 százalék), légpuskával lelővése (15 százalék), légpuskával megsebesítése (10 százalék) miatt indult. Ezen kívül többször sor került kitételükre (8 százalék), kihelyezett hurkokkal kutya, macska, őz, vad-disznó elejtésére, illetve különböző állatok leszúrására, levágására (7 százalék).

A büntetőeljárás kezdetén a *cselekményt* legtöbbször, 64 ügyben (59 százalék) a Btk. 244. § (1) bek. a) pontja szerint *minősítették* a hatóságok, nevezetesen maradandó egészségkárosodás vagy pusztulás okozására alkalmas módon elkövetett állatkínzás vétségének. A további cselekmények 16 esetben (14 százalék) a 244. § (1) bek. a) pontjába ütköző, és a (2) bek. a) pontja szerint minősülő állatkínzás büntettének, 9 ügyben (8 százalék) a 244. § (1) bek. b) pont-ba ütköző, és az (1) bek. b) pontja szerint minősülő elűzéssel, elha-

gyással, kitevéssel elkövetett állatkínzás vétségének, 8 esetben (7 százalék) pedig az 1978. évi IV. törvény 266/B. § (1) bek. a) pontja szerint minősültek.

Az eljárás alapjául szolgáló cselekmények *megyéenkénti megoszlását* tekintve megállapítható, hogy többségük Somogy, Pest, Bács-Kiskun, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés megyében, valamint a fővárosban valósult meg.

Az elkövetési hely jellegét tekintve a legtöbbször ingatlan, valamint utca volt.

Az eljárás alapjául szolgáló cselekményt főként az állampolgárok (73 százalék) *észlelték*.

A hatóság általában a rendőri jelentés (60 eset) és magánszemélyek (45 eset), feljelentése alapján *szerezett tudomást a cselekményekről*.

Igazságügyi szakértő kirendelésére 45 esetben került sor, többségükben fegyver-, állatorvos, valamint elmeorvos, továbbá állategészségügyi szakértő működött közre.

Feljelentés elutasításával lezárt ügyek

A feljelentés elutasításával lezárt ügyeknél a büntetőeljárás maradandó egészségkárosodás vagy pusztulás okozására alkalmas módon elkövetett állatkínzás vétségének [Btk. 244. § (1) bek. a) pont] alapos gyanúja miatt indult minden ügyben. A feljelentést a Be. 174. § (1) bek. c) pontja alapján, büntethetőséget kizáró ok; gyermekkor miatt utasította el az eljáró hatóság, kivéve azt az egy ügyet, amelyben a bűncselekmény gyanúja hiányzott [Be. 174. § (1) bek. b) pont].

Nyomozás megszüntetésével lezárt ügyek

A nyomozás megszüntetésére a 109 ügyből 42-ben azért került sor, mert nem volt megállapítható, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el; 24 ügyben megrovást alkalmaztak; 13-nál büntethetőséget kizáró ok – gyermekkor – állt fenn; 10-nél a gyanúsított halála; végül 7-nél kóros elmeállapot mint büntethetőséget kizáró ok miatt került erre sor. Mindezen kívül a nyomozásmegszüntetés okaként szerepelt még a tévedés (4 ügy); az, hogy a nyomozás adatai alapján nem volt megállapítható bűncselekmény elkövetése és az eljárás folytatásától sem volt várható eredmény (2 ügy); nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt (2); elévülés (2); bűncselekmény hiánya (2); végszükség (1).

Leggyakrabban azért került sor az eljárás megszüntetésére, mert *nem volt megállapítható, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el* [Be. 190. §

(1) bek. c) pont II. fordulata]. Jellegzetesen ez olyan ügyekben jelent meg, amelyekben légpuskával kutyákat, macskákat sebesítettek meg, illetve lőttek le; előre kihelyezett hurkokkal vaddisznót, őzet ejtettek el; kölyökkutyákat tettek ki és sorsukra hagyták őket, továbbá különböző állatokat nem megfelelően tartottak, valamint mérgezés történt.

Megrovás alkalmazása mellett szüntette meg az ügyészség a nyomozást több ügyben, mert úgy látta, hogy a gyanúsított cselekménye már nem veszélyes, vagy oly csekély fokban veszélyes a társadalomra, hogy a törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés kiszabása, vagy más intézkedés alkalmazása is szükségtelen [190. § (1) bek. j) pont]. Ezekben az esetekben az elkövetők legtöbbször nem megfelelően tartották állataikat, elhanyagolták; kutyákat, macskákat tettek ki és sorsukra hagyták őket; valamint madarakat, ebeket légpuskával lőttek le; kutyákat bántalmaztak, továbbá láncsal úgy kötötték ki házőrzőjüket, hogy nyílt seb keletkezett nyakukon.

Olyan esetek is előfordultak, amikor védtelen állatokkal *gyermek*ek kegyetlenkedtek, és életkoruk [Be. 190. § (1) bek. d) pont] miatt nem lehetett velük szemben az eljárást lefolytatni. E mellett elsősorban kutyákat, macskát bántalmaztak; ebeket akasztottak fel; továbbá tyúkokat és kutyákat kövekkel dobáltak meg a többségében tíz és tizenhárom év közötti gyerekek.

A vizsgálatban szereplő néhány jogeset kapcsán jogbizonytalanság volt érzékelhető a tekintetben, hogy az állat általi támadással szembeni védekezés alkalmas lehet-e végszükség előidézésére. A Kúria egyik elvi határozatában (EBH2018. B.24.) fejtette ki ezzel kapcsolatos álláspontját.

A Kúriához felülvizsgálati indítvány benyújtására került sor abban az ügyben, amelyben az önkormányzat által használt ház udvarán egy kistestű terrier morogva közelítette meg az ott dolgozó három embert. Közülük két nő úgy megjegyezte, hogy bementek a házba, és telefonon értesítették a terheltet (a község polgármesterét), aki nem sokkal később a helyszínre érkezett és magához vette a gépkocsijában található íjat. Az eb az udvaron volt, amikor a vádlott megérkezett, és az ott dolgozók követték. Megpróbálták elzavarni a vicsorgó és habzó szájú állatot, de az nem futott el. Ezt követően a terhelt a kutyát nyílveszővel meglőtte, az állat elmenekült a helyszínről, majd a lövés után tíz-tizenkét perccel elpusztult. A rendelkezésre álló adatok alapján nem lehetett kétséget kizáróan megállapítani, hogy az eb hasi sérülését a vádlott által kilőtt nyílvesző okozta-e, továbbá azt sem, hogy az állat halála előtt szerzett sebei mitől keletkeztek. Az eljáró bíróság megállapította, hogy a terhelt által kilőtt és a kutya testébe fúródott nyílvesző alkalmas volt arra, hogy az eb maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza. Ezzel szem-

ben korábbi sebesülései egyenként és összességükben sem idézhették elő az állat pusztulásához vezető sérülést. A bíróság a vádlottat állatkínzás bűntettében [2012. évi C. törvény 244. § (2) bek. a) pontja] mondta ki bűnösnek, ezért (száznolcvanezer forint) pénzbüntetésre ítélte. A kétirányú fellebbezések alapján eljáró törvényszék a terhelt cselekményét állatkínzás vétségének [1978. évi IV. törvény 266/B. § (1) bek. a) pontja] minősítette, és őt egy évre próbára bocsátotta. Egyebekben az elsőfokú ítéletet helybenhagyta.

A bíróság jogerős határozata ellen a vádlott védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt, annak törvényi okaként elsődlegesen a Be. 416. § (1) bek. a) és b) pontját, másodlagosan pedig a c) pontot jelölte meg. Elsősorban a jogerős ítélet megváltoztatását és a terhelt felmentését, másodsorban a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítását kérte. Indokolásában kifejtette, hogy a bíróság tévesen vont le következtetést a végszükség – mint büntethetőséget kizáró ok – hiányára. Állattámadás alkalmas lehet végszükség előidézésére, az eb által okozott veszély valós és okszerű volt, az erre vonatkozó feltevésre a terheltnek alapos oka volt. A kutya viselkedése közvetlen veszélyt jelentett a két tanúra és a vádlottra is, ám ennek hiányában sem lenne büntethető a terhelt, mert okkal feltételezte, hogy cselekménye a társadalomra nem veszélyes. Az állat már többször rátámadt a tanúkra, az sem egyértelmű, hogy nem volt-e veszély az eb. A veszély közvetlen volt, másként el nem hárítható, és a vádlott vétlen volt a veszély előidézésében. A nyílvesző használata sem alapozta meg önmagában a terhelt büntetőjogi felelősségét. A vádlott cselekménye megfelel a szükségesség–arányosság mércéjének is, ha mégis átlépte, akkor ijedtsége, menthető felindulása miatt lépte túl annak mértékét, hiszen felelősséggel tartozott a tanúk testi épségéért. E mellett arra is kitért a beadvány, hogy a 244. § tényállási eleme a bántalmazás indokolatlan volta is, jelen esetben viszont érthető volt a terhelt fellépése az agresszív és megvadult állattal szemben a tanúk és a saját testi épségének védelme érdekében.

Ezen túl a nyílvesző kilövése nem volt alkalmas a gerinces állatnál maradandó egészségkárosodás vagy pusztulás okozására. A másodfokú eljárásban bevont szakértő véleménye szerint kétséges, hogy mi szúrta át az állatot, semmi sem támasztja alá, hogy a kutya pusztulását nyílvesző okozta-e, illetve hogy a megtalált nyílvesző a vádlotté lenne. Így tehát a meglőtt kutya vonatkozásában a cselekmény tényállásszerűsége nem áll fenn, a megtalált eb tekintetében pedig bizonyítatlan a terhelt bűnössége.

A Legfőbb Ügyészség a felülvizsgálati indítványt alaptalannak tartotta, és a megtámadott határozatok hatályában fenntartására tett javaslatot.

A Kúria alaposnak találta az előterjesztést. Rögzítette, hogy tévedett az első- és a másodfokú bíróság, amikor a vádlott javára a végszükséget – mint büntethetőséget kizáró okot – nem állapította meg, holott ennek ténybeli alapjai a jogerős ítéletben megállapított tényállásból kitűnnek. Ezzel szemben viszont nincs ténybeli alapja annak, miszerint az állatnak nem volt támadó szándéka, holott a jogerős ítéletben megállapított tények (morgás, vicsorgás) ennek az ellenkezőjére utalnak. A végszükség pedig alapvetően a két megtámadott nő oldaláról vizsgálendő, akik bezárkóztak és segítséget hívtak, az pedig a részükről fennálló félelemre utal. Ehhez képest a végszükség fennállt, a terhelt pedig ennek elhárítására törekedett.

A testület kifejtette, hogy élőlény ártó szándékú közeledése (támadása), más ellen irányuló ártó vagy veszélyeztető erő kifejtés, amellyel szemben védekezésnek van helye. Az állat általi támadással szembeni védekezés lehetősége pedig nem szűkebb, mint amikor a támadást ember hajtja végre. A vádlotti fellépés tehát a két nő segélykérésére megfelel a végszükség törvényi feltételeinek.

A kutya elzavarása nem járt eredménnyel, ezért oly módon való elijesztése, ami alkalmas volt arra, hogy az állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását eredményezze, nem tekinthető nagyobb sérelemnek, mint amivel az eb támadása fenyegetett. A végszükségnek mint büntethetőséget kizáró oknak a feltételei ezért jelen esetben maradéktalanul fennálltak, tehát nem valósította meg az állatkínzás büntettét a terhelt, mert lelőtte az emberek testi épségét, egészségét közvetlen támadással fenyegető ebet.

A Kúria a megtámadott határozatot megváltoztatta, a vádlottat az ellene állatkínzás büntette miatt emelt vád alól, büntethetőséget kizáró okból (végszükség) felmentette.

A jogalkalmazás során körvonalazódott problémák¹⁰

A Vas Megyei Főügyészség különösen fontosnak tartja ezekben az ügyekben, hogy idejében megtörténjen a feljelentés. Elengedhetetlen az állatok állapotának alapos felmérése (ápoltság, tápláltság, testi sérülések, betegség, férges-

¹⁰ A fejezet kidolgozása során felhasznált anyagok: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség (BOFIGA//52/2018/2.); Budapesti VIII. Kerületi Ügyészség (F08IGA//37-23/2018.); Budapesti II. és III. Kerületi Ügyészség (F02IGA//14-2/2018.); Dabasi Járás Ügyészség (DABIGA//6-7/2018.); Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Főügyészség (JAFIGA//122-8/2018.); Pest Megyei Főügyészség (PEFIGA//235-14/2018.); Körmendi Járás Ügyészség (KORIGA//65-2/2018.); Somogy Megyei Főügyészség (Nf.300/2017/6/I.); Szombathelyi Járás és Nyomozó Ügyészség (SZBIGA//67-1/2018.); Vas Megyei Főügyészség (VAFIGA//90-5/2018.) tájékoztató anyagai.

ség stb.) és az objektív mérési adatok dokumentálása. Ez vonatkozik a helyszíni szemlén jelenlévő és vizsgálatot végző állatorvosra, valamint az állatvédő szervezetekre, menhelyekre.

A Budapesti VIII. Kerületi Ügyészség tapasztalata alapján az elutasított feljelentések és megszüntetett ügyek tekintetében megállapítható, hogy a feljelentő kívülálló személyként sokszor másként érzékeli az állat helyzetét és veszélyeztetettségét, mint ahogy az az objektív valóságnak megfelel. A feljelentő a konkrét körülmények ismerete nélkül rosszul ítéli meg az általa látott helyzetet, például abban az ügyben, amelyben azért tette az autóba néhány órára kutyáját a gazdája, hogy megóvja a másik ebtől. Egy-egy ügyben a szándékosság vagy a jogalkotó által megkívánt állapot (az elkövető által kifejtett magatartás alkalmas legyen maradandó egészségkárosodás vagy az állat pusztulásának okozására) nem volt bizonyítható.

A Szombathelyi Járási és Nyomozó Ügyészség gyakorlatában a feljelentés elutasítására legtöbbször azért kerül sor, mert a cselekmény alkalmatlan arra, hogy az állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza. Erre nagyon jó példa az az eset, amikor kutyaiskola közelében tűzijáték fellövésére került sor, az ebek sérülése nélkül. Előfordult, hogy a feljelentés elutasítására azért került sor, mert bár a feljelentett cselekmény nyilvánvalóan alkalmas volt állatkínzás megállapítására (megmérgeztek négy macskát), viszont kiderült, hogy az ismeretlen személytől származó feljelentés valótlan volt.

A Dabasi Járási Ügyészség a nyomozás – nyomozó hatóság vagy ügyészség általi – megszüntetésének jellemző okaként azt emelte ki, hogy a nyomozás során beszerzett bizonyítékokkal a személyhez kötött büntetőjogi felelősséget nem lehet a vádemeléshez szükséges bizonyossággal alátámasztani.

A Somogy Megyei Főügyészség 2013. július 1. és 2017. április 6. közötti időszakban vizsgálatot folytatott az állatkínzás miatt indult büntetőeljárások jogalkalmazási gyakorlatának áttekintése céljából. Ez konkrétan arra irányult, hogy amikor az elkövető egy ütéssel vagy egy lövéssel pusztítja el az állatot, megállapítható-e az állatkínzás vétsége és ebben a körben mi az ügyészségek gyakorlata. Ennek során külön tanulmányozták azokat az ügyeket, amelyekben feljelentés elutasítására, illetve nyomozás megszüntetésére került sor, és az elpusztított állat nem szenvedett.

Az egyik esetben a feljelentés szerint a terhelt egy lövéssel lelőtte a kutyáját. A sérülések jellegéből azt a következtetést lehetett levonni, hogy az eb gyorsan elpusztult, nem szenvedett. Az illetékes rendőrkapitányság ezért bűncselekmény hiányában a nyomozást megszüntette és szabálysértési eljárás lefolytatása céljából az iratokat áttette az illetékes hatósághoz tekintettel

arra, hogy az elpusztult állat értéke negyvenezer forint volt (Marcali Járási Ügyészség B.141/2016.).

Egy másik esetben a gyanúsított kertjében lapáttal dolgozott. Kuttyája zavarta a munkálatokban, el akarta ijeszteni és a lapáttal felé csapott, majd egy alkalommal, nagy erővel úgy megütötte az ebet, hogy az állat azonnal összecsuklott és elpusztult. Az ügyészség a nyomozást bűncselekmény hiányában megszüntette, mivel a kutya azonnal, szenvedés nélkül kimúlt (Marcali Járási Ügyészség B.351/2015.).

Az ügyészség végeredményben leszögezte, hogy ezekben az ügynevezett egymozzanatú ügyekben megvalósulhat az állatkínzás vétsége, tekintettel a cselekmény jogi tárgyára.

Egy-egy ügyben a szándékosság vagy a jogalkotó által megkívánt állapot (az elkövető által kifejtett magatartás alkalmas legyen maradandó egészségkárosodás vagy az állat pusztulásának okozására) nem volt bizonyítható. Utóbbi jogszabályi kitétel nehezen értelmezhető annak ellenére, hogy a bíróság¹¹ értelmezése szerint nem feltétel, hogy az állat életének kioltása vagy maradandó egészségkárosodása ténylegesen bekövetkezzen, elég a veszélyhelyzet kialakulása. A II. és III. Kerületi Ügyészség felhívta a figyelmet arra, hogy a gyakorlatban ugyanakkor nyomozás csak akkor indul, ha a veszélyhelyzet valóban alkalmas az eredmény bekövetkeztére. Véleményük szerint ez a jogértelmezési nehézség indokolná a cselekmény eredmény-bűncselekménnyé alakítását, hiszen egyrészt így lehetővé válna a kísérlet megállapíthatósága, ezzel egyidejűleg pedig a minősített esetek differenciáltsága is segíthetné az egységes ítélkezést; másrészt pedig megoldaná a mérgezőeset jellegű bűncselekmények minősítését, hiszen azok sem a bántalmazás, sem a bánásmód tényállási körébe igazán nem illeszthetők be.

A Körmendi Járási Ügyészségen több esetben állatvédő szervezet képviselőjének feljelentésére azért indult büntetőeljárás az állattartóval szemben, mert az állatai számára biztosított tartási körülményeket nem tartották megfelelőnek. Hiányzott a rendszeres ételmezés, a szükséges mozgástér, az egészségügyi ellátás, illetőleg nem teljesültek a kívánatos higiéniai szempontok. Az ilyen ügyekben a nyomozás kezdetén kulcsfontosságú a tartás helyszínén kellően alapos és minden, a bizonyítás szempontjából releváns körülményt rögzítő szemle lefolytatása, valamint az érintett állatok egészségi állapotának rögzítése. Ha ez elmarad, a későbbiek során nehéz annak bizonyítása, hogy a konkrét esetben a tartás körülményei okozták-e az állatnál

¹¹ BH2013.183.

az egészségromlást, avagy a tartás alkalmas volt-e arra, hogy annak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza.

A minősítés és rendbeliség kérdése kapcsán a II. és III. Kerületi Ügyészség egy ellentmondásos helyzetre mutatott rá. Mindkét minősített eset megvalósul akkor, amikor a gazda három állatát a lakásba zárva hagyja, és az ebek különös szenvedés mellett hálnak éhen, illetve szomjan. Ha az ügyben érintett állatok pusztulásuk előtt megmenekültek volna, a vádlott cselekménye háromrendbeli, a Btk. 244. § (2) bekezdésének a) pontja szerinti különös szenvedést okozva elkövetett állatkínzás büntettének megállapítására lett volna alkalmas. Pusztulásuk miatt viszont az elkövető cselekménye feltehetően egyrendbeli, a Btk. 244. § (1) bekezdés b) pontjába ütköző és a (2) bekezdés a) és b) pontja szerint minősülő állatkínzás büntette, ahol az a) pont szerinti minősítő körülmény a büntetés kiszabása körében súlyosító körülményként lehet értékelhető. Mindez ahhoz a paradox helyzethez vezet, hogy kedvezőbb elbírálásban részesül így az állatkínzó, amikor az állatoknak különös szenvedést okozó magatartásával összefüggésben az állatok elpusztulnak vagy maradandóan károsodnak, mintha a pusztulásuk mint eredmény nem következett volna be.

A Pest Megyei Főügyészség nem egy olyan ügyel találkozott, amelyben az állaton láthatóan nem volt észlelhető a rossz tartás, a hosszabb időn keresztül történt éhezés, szomjazás. Álláspontjuk szerint több ellenőrzésre lenne szükség az állatok állapotára, tartási körülményeire vonatkozóan. Ennek hiányában ugyanis csak tanúvallomás áll az eljáró hatóság rendelkezésére, ami önmagában nem elég az elkövetés bizonyításához.

Több járási ügyészség bizonyítási nehézségként utalt a tanúk hiányára.

A Szolnoki Járási és Nyomozó Ügyészség több olyan állatkínzás miatt folyó büntetőüggyel találkozott, amikor az 1998. évi XXVIII. törvény 11. § (1) bekezdésben meghatározott okból, különösen az állományszabályozás, a gyógyíthatatlan betegség, illetve sérülés, a fertőző betegségek felszámolása, valamint az azok ellen való védekezés céljából nem fordul az elkövető állatorvoshoz, hanem saját maga pusztítja el az állatot.

Az állat életének kioltása azonban kizárólag kábítás után történhet az előbbi törvény 12. § (1) bekezdése alapján. A kedvtelésből tartott állatok eutanáziájáról szóló 2010. szeptember 29. napján megtartott országos küldöttgyűlés által elfogadott szakmai irányelv szabályozza az állatok említett okból történő elpusztításának módját. Ha az állat tulajdonosa nem fordul állatorvoshoz, egyértelműen megszegi az állatvédelmi törvény fenti passzusát, valamint a szakmai irányelvben foglaltakat. Kérdés az, hogy ezzel megvalósítja-e

az állatkínzás bűncselekményét. Álláspontjuk szerint az elkövető magatartása közigazgatási bírság kiszabásának alapja lehet. A cselekmény ugyanakkor nem meríti ki az állatkínzás törvényi tényállását, mert az indokolatlanul törvényi tényállási elem olyan mérvű kiterjesztése lenne, ami szemben áll a büntetőjogi szabályozás céljával.

Összegzés

A nyomozás során nehézséget okoz egyrészt az, hogy a feljelentő a konkrét körülmények ismerete nélkül rosszul ítéli meg az általa látott helyzetet, másrészt a tanúk hiánya. Nem egyszer pedig az jelent problémát, hogy névtelen bejelentések érkeznek, vagy a feljelentés valóságtartalmát adatok nem támasztják alá.

Ezekben az ügyekben kulcsfontosságú a helyszíni szemle és a hatósági állatorvos jelenléte, valamint munkája, azaz az állatok állapotának és a tartás helyszínének alapos felmérése és az adatok dokumentálása.

Az állatvédelem kiemelkedően fontos feladatának tartom a bűncselekmények megelőzését, valamint a helyes állatvédelmi szemlélet kialakítását¹², ami magában foglalja az etikus bánásmódot és a minőségi állattartási kultúrát. Ahhoz hogy ez megvalósuljon, elengedhetetlen a hatékony ismeretterjesztés, szemléletformálás, valamint az érzékenyítés.

A vizsgálatból jól látható, hogy az állatkínzás bűncselekményét gyakran gyermekkorú személyek követik el. Éppen ezért úgy gondolom, hogy a gyerekek állatvédelmi oktatására lenne szükség, így minél kisebb kortól kezdve megtanulnák az állatokkal való megfelelő bánásmódot, nevezetesen azt, hogy mit szeretnek és mit nem az állatok, miként lehet fegyelmezni, igényeiket is figyelembe véve barátságossá tenni, gondozni, ellátni őket.

Magyarországon a Magyar Állatvédő és Természetbarát Szövetség évek óta népszerűsíti az állatvédelmi oktatást. Jelenleg már ötveniskolában terjesztik az állatvédelmi szemléletet egy olyan kézikönyv segítségével¹³, amely az Angol Királyi Állatvédelmi Liga (*Royal Society for the Prevention of Cruelty*

12 Tilki Katalin: Az állatvédelem jogi környezete és legfontosabb változásai Magyarországon II. *Ügyészek Lapja*, 2017/6., 15. o.; Tilki Katalin (2018c): i.m. 30., 34. o.

13 *Állati bölcsességek. Oktatói kézikönyv. Magyar Állatvédő és Természetbarát Szövetség, Budapest, 2006.*

to Animals) által használt kézikönyv adaptációja. Az oktatás¹⁴ az általános iskola második–hetedik osztályos tanulói körében zajlik. A szövetség szerint a gyermekek ebben a korban a legfogékonyabbak az állatvilág szeretetére, az állatok védelmére és az állattartás általános és speciális (felelősség) szabályaival kapcsolatos tudás befogadására. Az állatvédelmi oktatás keretében a gyerekeknél elsősorban az állatok iránti érdeklődés felkeltésére, valamint az empátia fejlesztésére helyezik a hangsúlyt, a nagyobbaknál az állatokkal való helyes és helytelen bánásmódra, továbbá az állatvédelem fontosságára hívják fel a figyelmet. Az oktatásnak része a kutya bevonásával történő játékos foglalkozás, valamint különböző programok szervezése is, így például menhelylátogatás, kutyasétáltatás.

E mellett elengedhetetlenül fontos a lakosság széles körű felvilágosítása (közérthető módon) azzal kapcsolatban, mely cselekmények valósítják meg az állatkínzás bűncselekményét, és ezekhez a törvény milyen szankciókat fűz.

14 Magyar Állatvédő és Természetbarát Szövetség Vidékfejlesztési Minisztérium Zöld Forrás Pályázattal támogatott oktatási programjának bemutatása. <http://www.allatvedok.hu/oktatasi-program/>